

Verklaring van het algemeen nut der onteigening van percelen, erfdiensbaarheden en andere zakelijke rechten ten behoeve van de inrichting van een buisleidingenstraat vanaf Pernis langs Klundert naar de Schelde nabij de Nederlands-Belgische grens en van een zijtak daarvan vanaf Noordhoek naar die grens ter hoogte van Nispen

MEMORIE VAN ANTWOORD

(Ingezonden 9 november 1971)

Nr. 6

Algemeen

Uit de vele vragen en opmerkingen in het voorlopig verslag blijkt, dat de bijzondere commissie, ingesteld ter voorbereiding van de openbare behandeling van het onderhavige wetsontwerp, het voorstel tot verklaring van het algemeen nut van de buisleidingenstraat van Pernis naar de Belgische grens en Zeeland, in een zo breed mogelijk perspectief heeft willen plaatsen. De ondergetekenden zijn erkentelijk voor deze benadering, omdat de in dit wetsontwerp vervatte materie zorgvuldige overweging wettigt.

Alvorens derhalve hierop verder in te gaan willen de ondergetekenden gaarne van hun kant nader uiteenzetten wat naar hun mening de draagwijdte is van dit wetsvoorstel.

Deze moet in de eerste plaats worden gezien in directe samenhang met de urgentie van het concrete project – de buisleidingenstraat – waarop het voorstel betrekking heeft. De omstandigheden welke tot dit voorstel hebben geleid kunnen als volgt worden samengevat.

Reeds in augustus 1969 heeft het provinciaal bestuur van Noord-Brabant, kort daarna gevolgd door de gemeente Rotterdam, zich gewend tot de ambtsvoorgangers van de beide ondergetekenden en hun ambtgenoot van Economische Zaken. Daarbij werd erop gewezen dat de snelle ontwikkeling van de behoeften aan vervoer door middel van buisleidingen ertoe zou leiden dat binnen enkele jaren een groot aantal leidingen zal worden aangelegd in Westelijk Noord-Brabant en tussen Pernis en het Moerdijkgebied; zou door deze aanleg en de in de toekomst nog te verwachten verdere aanleg van leidingen een toestand ontstaan waarbij iedere belanghebbende een eigen tracé verkrijgt, dan zou voor de betrokken gebieden een uit planologisch oogpunt onhoudbare situatie ontstaan.

Door het provinciaal bestuur van Noord-Brabant werd er dan ook met klem op aangedrongen dat op korte termijn een concentratie van leidingen door middel van een straat tot stand zou komen. Hiertoe werd, gelet op de aard van het project, een nutswet noodzakelijk geacht. Nader overleg, ook met de andere onmiddellijk betrokken provinciale besturen, heeft toen de Regering geleid tot het besluit om ook van haar kant de totstandkoming van een buisleidingenstraat met kracht te bevorderen.

Bij het nemen van dit besluit is ook in aanmerking genomen dat het voor het bereiken van het gestelde doel van essentieel belang was om te vermijden dat die leidingen, waarvan toen de aanleg reeds vaststond, buiten de leidingenstraat zouden komen. Dit impliceerde dat grote spoed geboden was, dat terstond, met gebruikmaking van reeds elders verrichte voorbereidende arbeid, met de uitwerking van de grondgedachte een aanvang zou moeten worden gemaakt, en dat op korte termijn de gedachten omtrent de hoofdlijnen van het project zouden moeten worden bepaald.

Reeds kort na de aanvang van deze uitwerking moest worden vastgesteld dat inderdaad aard en omvang van de buisleidingenstraat zich niet zouden verdragen met de toepassing van de Belemmeringenwet Privaatrecht. Hieruit vloeide voort dat ten behoeve van de aanleg van het werk onmiddellijk de voorbereidingen voor het verkrijgen van een onteigeningstitel ter hand zouden moeten worden genomen. De ambtsvoorgangers

van de ondergetekenden hebben zich daarbij op het standpunt gesteld dat in een geval als het onderhavige de hoofdlijnen van het tracé deel uitmaken van het plan van het werk, zodat in het kader van de voorbereiding betrekkelijk snel, ter voldoening aan het bepaalde in artikel 5 e.v. van de onteigeningswet, een beslissing moest worden genomen over het ter visie te leggen tracé. Dit ter visie gelegde tracé is ontworpen in nauwe samenwerking met de besturen en diensten van de betrokken provincies, gemeenten en waterschappen en met de betrokken rijksdiensten. Vóór de tervisielegging is het eerst nog behandeld in een door de Minister van Economische Zaken ingestelde planologische werkcommissie en in de Rijksplanologische Commissie. Wilde men het project op korte termijn realiseren, dan was er echter niet aan te ontkomen dat moest worden vooruit gelopen op de inpassing van het tracé in streek- en bestemmingsplannen.

Voorts werd besloten tot de instelling van een interdepartementale stuurgroep, belast met de voorbereiding van de besluitvorming. Deze stuurgroep is meer in het bijzonder belast met het tot stand brengen van het definitieve beheerslichaam voor de buisleidingenstraat. Daarnaast omvat de taak van de stuurgroep de coördinatie van de omvangrijke werkzaamheden die met betrekking tot de wijze van de realisering van de leidingenstraat moesten worden verricht op juridisch, financieel en technisch gebied. Onder deze stuurgroep werd een projectbureau ingesteld dat met de voorbereiding en de feitelijke uitvoering van de inrichtingswerken werd belast. Van de genoemde beslissingen is door de ambtsvoorganger van de eerste ondergetekende in een vroegtijdig stadium mededeling gedaan aan de Tweede Kamer. Ook later is de realisatie van het project bij de Tweede Kamer aan de orde gekomen ¹⁾.

De ondergetekenden menen er goed aan te doen op het gewicht van de tijdsduur te wijzen; het was in dit geval onvermijdelijk dat het mede de gang van zaken moest bepalen. Uit het vorenstaande moge tevens duidelijk zijn dat aan de verklaring van het algemeen nut van deze buisleidingenstraat bij nutswet niet bij voorbaat conclusies mogen worden verbonden – noch uit procedureel noch uit materieel oogpunt – omtrent de wijze waarop eventuele buisleidingenstraten in andere delen van het land zullen moeten worden verwezenlijkt. Door deze laatste overweging hebben de ondergetekenden zich ook laten leiden bij de beantwoording van de in het voorlopig verslag gestelde vragen, welke hieronder volgt.

De Tweede Nota inzake de Ruimtelijke Ordening is niet zozeer pleitbezorger voor de vorming van buisleidingenstraten als wel voor het bundelen van stroken en het eventueel reserveren van stroken voor dit doel. Terecht wordt daarop gewezen door leden van de A.R.P.-fractie. Het onderscheid tussen buisleidingenstraten en -stroken is eerst de laatste jaren naar voren gekomen door de snelle toeneming van het aantal lange doorgaande transportleidingen. In deze Nota werd ook de vraag aan de orde gesteld, of in de verdere toekomst zou kunnen worden volstaan met reservering van stroken bij moeilijke kruisingen of doorsnijdingen dan wel het reserveren van stroken voor het gehele tracé gewenst zou zijn.

Het is daarom van belang dat voor het gehele land een overzicht wordt verkregen van de behoefte aan tracé's en over de vraag in hoeverre dit reservering van dergelijke stroken met zich mee moet brengen. Dit wordt thans in eerste instantie onderzocht door de verschillende provinciale planologische diensten. Het ligt in de bedoeling om op grond van de resultaten van dat onderzoek te komen tot een landelijk structuurschema voor leidingenstroken, waarbij ook de mogelijkheid van uitbouw aan de orde kan komen.

De Regering acht dit laatste een wezenlijk onderdeel van de totale problematiek verbonden aan het leggen van buisleidingen, welke ingrijpende gevolgen met zich meebrengt voor bestaande en toekomstige bestemmingsplannen en voor de uitvoering van infrastructurele en andere openbare werken.

De ondergetekenden menen, dat met de in de aanvang van de memorie van antwoord gegeven algemene uiteenzetting tevens het – negatief – antwoord is gegeven op de vraag of aanvaarding van de nutswet niet het gevaar kan inhouden van een verkeerde precedentwerking.

Wat betreft de zowel door V.V.D.- als K.V.P.-leden opgeworpen vraag of een voorstel, strekkende tot regeling van de specifieke problemen verbonden aan een buisleidingenstraat, niet beter zou zijn geweest dan een incidentele nutswet, zoals welke thans is ingediend, mogen de ondergetekenden er op wijzen dat zij niet hebben beoogd dat de onderhavige buisleidingenstraat in juridische zin model zal staan voor eventuele andere buisleidingenstraten waarmede voor de toekomst rekening moet worden gehouden. Ook uit een oogpunt van wetgeving lijkt het hun daarom, afgezien van de wijze waarop dit met het oog op de urgentie is geschied, juist dat thans een regeling ad hoc wordt getroffen. Dit neemt niet weg, dat de ondergetekenden er zich ten volle rekenschap van geven, dat met het oog op een toekomstige behoefte aan buisleidingen-tracés in dichtbebouwde gebieden een beleid zal moeten worden ontwikkeld dat gericht is op een meer integrale benadering van de daaraan verbonden vraagstukken op nationaal niveau.

De ondergetekenden begrijpen dat zich daarbij – kennelijk naar analogie met het Rijkswegenplan – het beeld opdringt van een nationaal leidingenstratenplan, waarnaar door leden van de D'66-fractie werd geïnformeerd. De ondergetekenden willen daarbij evenwel benadrukken dat het hier een planologisch probleem betreft, waarbij het van verschillende factoren, zoals het aantal aan te leggen leidingen en de aard van daarvoor te treffen collectieve voorzieningen, kunstwerken e.d., afhankelijk zal zijn of reservering van ruimte voor buisleidingen in een daarvoor vast te stellen tracé tevens zal moeten leiden tot de aanleg van een buisleidingenstraat.

Dit laatste zal ook beslissend zijn voor de vraag aan welk regiem een dergelijk tracé zowel uit publiekrechtelijk als uit privaatrechtelijk oogpunt zou moeten zijn onderworpen. Aangezien het niet mogelijk is hierover in dit stadium reeds een uitspraak te doen geven de ondergetekenden er voorshands de voorkeur aan om met betrekking tot het op de toekomst gerichte beleid te spreken van het reserveren van ruimte voor leidingenstroken.

De aanleg van een groep buisleidingen in een leidingenstraat stelt geheel andere eisen dan de aanleg van wegen en spoorwegen, terwijl ook de exploitatie en het beheer van een buisleidingenstraat van een geheel ander karakter is dan ten aanzien van wegen en spoorwegen het geval is. Hoogspanningslijnen lopen bovengronds en verlopen volgens zo lang mogelijke rechtstanden, hetgeen de leidingenstraat – door de bijzondere factoren van de terreingesteldheid die bij de tracébeoordeling daarvan een belangrijke rol spelen – niet steeds doet. Hoogspanningslijnen behoeven bovendien slechts eens in de 300 à 400 meter een ruimte voor mastvoeten en zouden een bijzonder onefficiënt gebruik maken van een leidingenstraat. De combinatie van tracé's voor deze onderscheidene werken verdient niettemin zoveel mogelijk te worden nagestreefd.

Het vraagstuk, of combinatie van buisleidingen en hoogspanningslijnen mogelijk is kan nader worden bestudeerd binnen het kader van de studies voor de vorming van het structuurschema voor leidingenstroken en de lange termijnplanning voor de elektriciteitsvoorziening. Ook de eventuele coördinatie met wegen en spoorwegen kan daarbij worden betrokken.

Zoals hiervoor reeds werd gesteld zal een buisleidingenstraat naar het noorden des lands pas dan realiteit kunnen worden, wanneer de behoefte daaraan zich voordoet, met andere woorden wanneer de vraag naar buisleidingen-tracé's in die richting voldoende groot wordt. Het ligt niet op de weg van het beheerslichaam, dat uitsluitend bemoeiing zal hebben met het voor derden gelegenheid scheppen tot het leggen van leidingen, de totstandkoming van een buisleiding naar het noorden te bevorderen.

De onderhavige leidingenstraat is ontstaan uit de vraag naar tracé's ten behoeve van buisleidingen in het algemeen tussen

¹⁾ *Handelingen* Tweede Kamer, zitting 1969–1970, blz. 2486; zitting 1970–1971, blz. 1445 en 1515; zitting 1970–1971, blz. 1524 t/m 1535.

de haven- en industriegebieden van Rotterdam en die van Antwerpen en Zeeland. Ten einde aan de gesignaleerde vraag te kunnen voldoen moest in verband met enerzijds ruimtegebrek en anderzijds de industriële ontwikkeling in het zuidwesten des lands wel tot bundeling worden overgegaan. Ook uit veiligheidsoverwegingen is een dergelijke bundeling in dit dichtbevolkte gebied van belang, ten einde de daarvoor geëigende voorzieningen te kunnen treffen. In dit opzicht is met name een centraal beheer met het daarmee gepaard gaande toezicht belangrijk. Voor andere vervoersrelaties dan de thans aan de orde zijnde hebben zich tot dusver nog geen vraagstukken van zodanige aard voorgedaan, dat er aanleiding is geweest tot de conclusie dat de aanleg van een leidingenstraat in overweging moet worden genomen. Uitbreiding van de onderhavige buisleidingenstraat ziet een werkgroep, geformeerd uit de Planologische Werkcommissie, ingesteld door de Minister van Economische Zaken slechts in de richting van Zeeland en wellicht voor het traject Rotterdam-Noord-Brabant-Duitsland. Daarnaast bestudeert het provinciaal bestuur van Zuid-Holland een uitbreiding naar de Maasvlakte.

Het nieuwe industriegebied nabij Moerdijk is voor de aan- en afvoer van grondstoffen en produkten voor een deel afhankelijk van de haven- en industriegebieden van Rotterdam, Antwerpen en Zeeland.

Dit houdt in dat er een behoefte aan leidingen zal zijn tussen Moerdijk en Rotterdam enerzijds en tussen Moerdijk en Antwerpen en Zeeland anderzijds. Het is juist, dat de sterk toegenomen behoefte aan leidingen, die een gevolg is van genoemde industrievestigingen, de stoot heeft gegeven tot het voorstel om te komen tot een leidingenstraat. Deze straat vormt echter evenzeer een belangrijke verbinding voor het ondergrondse transport van grondstoffen en produkten tussen Rotterdam, Antwerpen en Zeeland. Uit het bovenstaande volgt dat er geen sprake is van een verschil in urgentie van de leidingenstraatgedeelten in Zuid-Holland en in Noord-Brabant. Ten aanzien van beide provincies bestaat thans een reële behoefte welke tot bundeling noodzaakt. In beide gevallen ook bestaat de noodzaak voor een afzienbare toekomst faciliteiten te scheppen voor een eenvoudiger en planologisch aanvaardbare leidingen-aanleg.

Ten aanzien van de grensovergang naar België kan worden medegedeeld dat in 1972 in de westelijke tak twee en in de oostelijke tak één leiding zullen worden aangelegd vanuit respectievelijk naar België.

Ten aanzien van het leidingenaanbod kan voor het Zuid-hollandse gedeelte het volgende worden opgemerkt. Aan Shell Nederland Chemie N.V. is concessie verleend voor de aanleg en exploitatie van 11 leidingen tussen Pernis en Moerdijk. Hiervan zullen in 1972 in de leidingenstraat 7 leidingen worden aangelegd, met diameters van 0,15 tot 0,30 m. Verwacht wordt dat de vier overige leidingen, van dezelfde diameters, voor 1975 zullen worden gerealiseerd. Deze elf leidingen zullen petrochemische grondstoffen en produkten vervoeren tussen Rotterdam en Moerdijk v.v.

In 1973 wordt de olieleiding van Total (diameter minstens 0,60 m) van de Maasvlakte naar Zeeland gelegd via de leidingenstraat. Voorts is bekend dat drie maatschappijen plannen in voorbereiding hebben voor de aanleg van leidingen tussen Rotterdam en Antwerpen en tussen Rotterdam en Moerdijk. Wanneer hierover een definitieve beslissing wordt genomen is niet bekend.

In de westelijke tak in Noord-Brabant, Moerdijk-Noordhoek-Zeeland, is in 1971 de eerste van de drie geplande afvalwaterpersleidingen gelegd vanaf Roosendaal naar Zeeland in de leidingenstraat. De twee overige leidingen worden ca. 1980 en 1990 verwacht. In 1972 zal de eerste leiding van de Waterleidingmaatschappij Midden-Zeeland (diameter 1,50 m) worden gelegd. De tweede leiding van dezelfde diameter zal over enige jaren worden gerealiseerd. Eveneens in 1972 zullen een stikstof- en een zuurstofleiding worden tot stand gebracht tussen Antwerpen en Moerdijk. De voor het Zuidhollandse tracé reeds genoemde olieleiding van Total volgt eveneens dit tracé-gedeelte naar Zeeland. Ten slotte zijn voor dit gedeelte van de

leidingenstraat nog ten minste twee andere gegadigden plannen aan het voorbereiden.

In de andere tak in Noord-Brabant, van Moerdijk via Noordhoek en Oudenbosch naar de Belgische grens, is in 1971 de eerste van de drie geplande afvalwaterleidingen gelegd tot een punt zuidelijk van Oudenbosch. Deze leiding ligt evenwijdig aan de in 1970 gelegde olieleiding van Rotterdam naar Antwerpen.

Thans zijn twee aanvragen ingediend voor leidingen in dit tracé vanaf Moerdijk in de richting van de Belgische grens. De combinatie van leidingen van geringe diameter in een koker wordt niet overwogen.

Bij het dimensioneren van de leidingenstraat is uitgegaan van een periode van vollopen van 20 jaar. Bij de gekozen breedte en diepteligging van de leidingen kunnen, afhankelijk van de diameters, 30 tot 40 leidingen worden gelegd, d.w.z. één à twee leidingen per jaar. Uit het voorgaande volgt dat op dit ogenblik – nog voordat de leidingenstraat is gerealiseerd – reeds de behoefte aan leidingen de verwachte jaarlijkse toename overtreft.

Het tracé van de provinciale afvalwaterleiding werd bepaald door de mogelijkheden om de rioleringsystemen van verschillende plaatsen in westelijk Noord-Brabant aan te kunnen sluiten. Er is gepoogd om deze leiding zoveel mogelijk de voorgestelde tracés van de leidingenstraat te laten volgen.

Ook in de toekomst moet hiernaar worden gestreefd.

Naar aanleiding van de mening die van de zijde van Dow Chemical in een interview in de „Provinciale Zeeuwse Courant” van 21 april 1971 is weergegeven, merken de ondergetekenden op dat uiteraard gevallen denkbaar zijn waarin een leiding-gever de voorkeur geeft aan een leiding van grote diameter boven een aantal van kleine diameter. Maar het assortiment van te vervoeren grondstoffen en produkten neemt toe en daarmee de behoefte aan verschillende leidingen. De gelijktijdige en continue aan- en afvoer van diverse stoffen door verschillende kleinere leidingen dient daarbij te worden gesteld tegenover de problemen verbonden aan opslag, menging e.d. bij het gebruik van slechts één leiding.

Ten aanzien van de onderlinge afstanden kan worden opgemerkt dat twee criteria worden gehanteerd. De minimum onderlinge afstand wordt in de eerste plaats bepaald door de veiligheid van de leidingen ten opzichte van elkaar in het geval er onverhoopt iets met een leiding zou gebeuren. De ondergetekenden komen hierop nader terug. Daarenboven volgt uit overwegingen van technische aard, verbonden aan het leggen van leidingen, een ander criterium dat – in het algemeen – een grotere onderlinge afstand medebrengt dan de hiervoor bedoelde. De uit het tweede criterium voortvloeiende afstand is afhankelijk van vele factoren, als diameter van de te leggen leiding ten opzichte van de naastliggende reeds aanwezige leiding, het gebruikte materiaal van de betrokken leidingen, de bodemgesteldheid, de werkmethode e.d. In dit verband kan worden opgemerkt dat de leiding van de Waterleidingmaatschappij Zeeland met een in overleg met deze maatschappij vastgestelde voldoende tussenruimte tot de naastliggende zal worden aangelegd, terwijl een zelfde afstand in acht zal worden genomen tot een daarop volgende leiding.

Bij de waterleidingmaatschappijen bestaat de bereidheid om hun leidingen in de leidingenstraat te leggen, zoals uit recente besprekingen tussen het Projectbureau Leidingstraten en deze maatschappijen is gebleken. De daarbij aan te houden afstanden tot naastliggende leidingen worden groter genomen dan op gronden van veiligheid strikt genomen noodzakelijk zou zijn. Een en ander heeft de ondergetekenden gesterkt in hun mening dat er geen reden is deze leidingen buiten de leidingenstraat te laten leggen.

Betreffende de veiligheid van een leidingenstraat kunnen in beginsel drie aspecten worden onderscheiden. In de eerste plaats dient te worden genoemd de veiligheid van de leiding zelf. Hiervoor geldt dat aan de leidingen dezelfde eisen zullen worden gesteld als ingevolge de concessievoorwaarden gebruikelijk is bij de leidingen die individueel worden gelegd. In de tweede plaats dient te worden vermeld de veiligheid van de leidingen ten opzichte van elkaar. Hierbij moet de kans op schade aan

een liggende leiding worden beoordeeld uit het oogpunt van de werkzaamheden verbonden aan de aanleg van een volgende leiding en uit het oogpunt van een inbreuk van een naastliggende leiding. In het eerste geval is voornamelijk beslissend de gevolgde werkmethode bij de aanleg; gelet op de vele factoren welke bij de afstandsbepaling een rol spelen kunnen hiervoor geen algemeen geldende normen worden bepaald, doch zal de in acht te nemen afstand van geval tot geval worden vastgesteld in overleg tussen de beheerder van de leidingenstraat en de betrokken leidingleggers. In het geval van breuk e.d. is de kans op schade eveneens afhankelijk van de onderlinge afstand waarop de leidingen in de buisleidingenstraat zijn gelegd. Het is met het oog op dit vraagstuk gewenst geacht in het kader van de voorbereiding van de leidingenstraat verder inzicht te krijgen in de gevolgen van een breuk van een hogedrukleiding. Ten einde hieromtrent een oordeel te kunnen uitspreken zijn in het najaar van 1970 proeven uitgevoerd op grote schaal op een terrein op de Maasvlakte. Met de coördinatie en de voorbereiding werd het Technologisch Laboratorium van de Rijksverdedigingsorganisatie T.N.O. belast.

Daarnaast werd medewerking verleend door het Instituut T.N.O. voor Bouwmaterialen en Bouwconstructies (I.B.B.C.), het Laboratorium voor Grondmechanica, de Dienst voor het Stoomwezen, het Rijksinstituut voor de Drinkwatervoorziening, N.V. Nederlandse Gasunie, Shell Internationale Petroleum Maatschappij, en N.V. Eternit. Het doel van de proeven was om het destructieve effect van een barstende hogedrukleiding in een leidingenstraat te bepalen, teneinde daaruit normen voor de minimaal aan te houden onderlinge afstanden tussen de leidingen te kunnen bepalen.

Bij de uitvoering van deze proeven zijn onder meer vertegenwoordigers van de Waterleidingmaatschappij Zeeland aanwezig geweest. De resultaten van deze proeven toonden aan dat het mogelijk is om tot vrij geringe onderlinge afstanden te komen zonder dat vrees hoeft te bestaan voor een kettingreactie indien een leiding onverhoopt zou bezwijken. Tevens bleek dat de op grond van deze proeven aan te houden minimum afstand kleiner is dan die welke voor een veilige aanleg van een leiding moet worden aangehouden. Aan de gedetailleerde uitwerking van de vele meetgegevens wordt thans nog gewerkt.

In de derde plaats dient de veiligheid van de leidingenstraat als geheel te worden vermeld. Allereerst kan hierbij worden opgemerkt dat de kans op beschadiging van de leidingen door een uitwendige oorzaak ten gevolge van handelingen door derden wezenlijk wordt verminderd, doordat de straat in eigendom en beheer is bij een daartoe aangewezen beheerder, die, mede in verband met het hier genoemde veiligheidsaspect, toezicht zal doen uitoefenen, en ook doordat, juist door de aanleg onder toezicht in een leidingenstraat, de ligging van de leidingen nauwkeurig bekend is.

Bij de leidingenstraatgedeelten die waterwingebieden kruisen worden voor die leidingen, die stoffen vervoeren welke het grondwater zouden kunnen verontreinigen, bepaalde maatregelen getroffen ter bescherming van die gebieden. Daarbij wordt een beveiligingssysteem tot stand gebracht door het aanbrengen van een ondoorlatend scherm onder en ter weerszijden van de af te schermen buisleiding. Dit scherm zal reiken tot iets boven de hoogste grondwaterstand of in elk geval tot 0,40–0,50 m beneden maaiveld. Er ontstaat aldus een langgerekte bak waarin de betreffende buisleiding wordt gelegd.

Ter regulering van de waterstand in de gevormde bak wordt boven de leiding een drainbuis gelegd op 0,80 m beneden maaiveld. Het overtollige water binnen de sleuf wordt met eventuele verontreiniging via deze drain afgevoerd naar putten die vooraf op regelmatige afstanden langs de grens van de leidingenstraat worden aangebracht. Deze putten zijn verdeeld in compartimenten die elk de afvoer uit de sleuf van een beveiligde leiding ontvangen.

Elk compartiment heeft een overstort naar een verzamelcompartiment van waaruit het water afvloeit naar een watergang. De compartimentering van de hiervoor genoemde putten

biedt de mogelijkheid tot een alarmeringssysteem te komen. Immers door het regelmatig bemonsteren van de afvoer van een compartiment kan een eventueel lek in de corresponderende leiding snel worden opgespoord.

Het is bovendien mogelijk de afvoer van een put of zelfs van een compartiment tijdelijk niet naar het gewone watergangenstelsel te doen plaatsvinden, maar door middel van pompen het verontreinigde water in een tank op te vangen.

Voor zover bekend bestaat er elders geen leidingenstraat die op dezelfde wijze is aangelegd en ingericht en zal worden beheerd als de onderhavige. In het Rotterdamse havengebied bestaat een kabels- en leidingenstrook die tot op zekere hoogte vergelijkbaar is. Van de daar opgedane ervaringen, die in het algemeen genomen goed zijn, is dankbaar gebruik gemaakt. Anders dan bij individueel gelegde leidingen kan bij de leidingenstraat door het toezicht van de beheerder ertegen worden gewaakt dat door handelingen van derden de leidingen in gevaar worden gebracht.

Met name bij individuele leidingen is deze kans reëel, doordat de aanwezigheid of de ligging van de leiding in vele gevallen onvoldoende bekend is.

Over de kwetsbaarheid van de leidingenstraat in oorlogstijd is overleg gevoerd met de Staf voor de Civiele Verdediging. Enerzijds wordt er naar gestreefd de zichtbaarheid van de leidingenstraat in het terrein te verminderen door de straat zich zo min mogelijk te doen onderscheiden. Dit kan worden bereikt door de bestaande structuur van het – veelal – agrarische gebied zo min mogelijk te verstoren. Anderzijds dient te worden bedacht dat de kwetsbaarheid van een in hoge mate geïndustrialiseerd en dichtbevolkt gebied als het zuidwesten des lands toch reeds groot is. Daarnaast geldt dat indien belangrijke leidingen onder bewaking zouden dienen te worden gesteld, dit juist bij een leidingenstraat gemakkelijk te realiseren is.

Van de zijde van verschillende fracties is met zoveel woorden erop aangedrongen, dat het gebruik van de buisleidingenstraat regel zal zijn en is daarbij gewezen op de daaraan verbonden consequenties.

Ook de ondergetekenden zijn van oordeel, dat – zoals ook reeds in de memorie van toelichting is gesteld – slechts zeer gewichtige veiligheidsoverwegingen ertoe kunnen leiden, dat wordt afgeweken van de regel, dat leidingen naar een gebied waarvoor de buisleidingenstraat een doorgaande verbinding vormt van deze straat gebruik zullen moeten maken. Dit laatste zal ook het geval moeten zijn indien het traject van de buisleidingenstraat langer zou zijn dan dat van een individueel tracé. Zowel bij de ruimte welke in de buisleidingenstraat wordt gereserveerd als ook bij de te stellen technische en veiligheidseisen wordt er rekening mee gehouden, dat de straat in principe voor elke buisleiding toegankelijk moet zijn.

De huidige wetgeving voorziet niet in voorschriften, op grond waarvan een dergelijke gedragslijn rechtstreeks kan worden afgedwongen. De ervaring wijst evenwel uit, dat de feitelijke noodzaak voor de leidinglegger om voor het leggen van een individuele leiding in ruime mate beroep te doen op de medewerking van de onderscheidene overheden ertoe leidt dat van de buisleidingenstraat gebruik zal worden gemaakt. Dit laatste is bij voorbeeld ook gebleken bij de gang van zaken bij de voorbereiding van het tracé van de leiding van Total van Rotterdam naar het Sloegebied. Inderdaad wordt het hier besproken vraagstuk ook gezien in de Commissie Wettelijke Voorzieningen Pijpleidingen. De werkzaamheden vinden thans – nadat het in verband met de voorbereiding van de buisleidingenstraat op de deskundigen gedane beroep vertragend had veroorzaakt – goede voortgang. Dit neemt evenwel niet weg, dat ter voorbereiding van een afgeronde regeling van deze uiterst complexe materie op sommige punten nog intensief interdepartementaal overleg moet worden gevoerd. Zoals elders reeds opgemerkt, is de onderhavige buisleidingenstraat gebaseerd op een prognose van de geschatte behoefte in de eerstkomende 20 jaren. De vraag hoeveel leidingen er minimaal moeten zijn – en welke capaciteit deze moeten bezitten – voordat een nieuw tracé wordt vastgesteld, valt als zodanig niet

te beoordelen, los van andere factoren welke bij het nemen van een beslissing dienaangaande in aanmerking behoren te worden genomen.

Zoals reeds eerder is opgemerkt heeft het overleg met de waterleidingmaatschappijen tot aanvaardbare oplossingen geleid betreffende de veiligheid. Er bestaat derhalve, naar het oordeel van de ondergetekenden, geen aanleiding tot het aanleggen van gespecialiseerde leidingstraten.

Er moet zoveel mogelijk naar worden gestreefd de leidingenstraat te bundelen met bestaande ondergrondse of bovengrondse (elektriciteits)leidingen, wegen en spoorwegen. Waar dit enigszins mogelijk was is dat ook bij het voorgestelde tracé gebeurd, zoals verder – wanneer het tracé ter sprake komt – zal blijken.

De door Dow Chemical Nederland gemaakte opmerkingen t.a.v. het ontbreken van overeenstemming over schadevergoeding voor verlegging van een buisleiding als gevolg van handelingen van derden, betreft een individuele leiding die op een tijdelijke vergunning onder bepaalde, door Dow Chemical geaccepteerde, voorwaarden was gelegd. Problemen van deze aard zullen juist voor de in de leidingenstraat gelegde leidingen niet meer bestaan.

Bij de voorbereiding van het tracé van de buisleidingenstraat is rekening gehouden met de aanwezigheid of het in uitvoering zijn van andere infrastructurele werken. De hierbij gevolgde gedragslijn is dezelfde als bij de aanleg van individuele buisleidingen. Dit komt erop neer dat ervan wordt uitgegaan dat redelijkerwijs slechts verlangd kan worden dat het tracé op andere werken is afgestemd, indien deze zowel wat de plaats als wat de wijze van uitvoering betreft een zekere concreetheit hebben. De extra kosten die hieruit voortvloeien komen op deze wijze voor rekening van de buisleidingenstraat en zullen derhalve door de gebruikers moeten worden gedragen.

Het plan van de leidingenstraat steunt uiteraard in zeer belangrijke mate op overwegingen van ruimtelijke ordening. Dit is ook de grond waarop het wetsvoorstel mede aanhangig is gemaakt door de ambtsvoorganger van de tweede ondergetekende. Bij de realisatie van het project doen zich echter zoveel aanrakingspunten met het werkterrein van de eerste ondergetekende voor dat het doelmatig is geoordeeld deze daarmede te belasten.

De hierboven reeds genoemde Stuurgroep Leidingstraten zal, totdat de oprichting van een beheerslichaam zijn beslag heeft gekregen, zich hebben bezig te houden met de problemen die liggen in het vlak van de uitvoering van de buisleidingenstraat in het vastgestelde tracé en de voorbereiding van de exploitatie. Zij heeft derhalve geen taak op planologisch gebied. De ondergetekenden zien dan ook geen aanleiding om daarin een vertegenwoordiger van de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening op te nemen. Met het oog op de veiligheids- en de technische aspecten verbonden aan de aanleg en het gebruik van de buisleidingenstraat wordt aan de werkzaamheden van de Interdepartementale Technische Werkgroep Buisleidingenstraten, welke onder auspiciën van de Stuurgroep werkzaam is, ter advisering van het projectbureau, deelgenomen door vertegenwoordigers van de departementen van Sociale Zaken en van Volksgezondheid en Milieuhygiëne.

Het is overeenkomstig de door de Ministerraad vastgestelde richtlijnen voor de wetgevingstechniek gebruikelijk het aantal contrasignerende ministers zoveel mogelijk te beperken tot die welke primair verantwoordelijkheid dragen voor het wetsvoorstel en voor de uitvoering van de wet, indien deze het *Staatsblad* heeft bereikt.

Andere Ministers, zoals de Ministers van Economische Zaken, van Financiën, en van Landbouw en Visserij die in de stuurgroep vertegenwoordigd zijn, behoren om die reden niet tot de voorstellers van dit wetsontwerp. Ook andere departementen dan de reeds genoemde hebben deelgenomen aan het interdepartementale overleg.

Noopt bundeling van buisleidingen tot onteigening van de grond in het tracé, met alle gevolgen van dien

De ondergetekenden kunnen de door de commissie veronderstellenderwijs in een vijftal punten – geletterd *a* tot en met *e* – opgezette redenering, die zou moeten leiden tot eigendomsverwerving van de grond, tot de hunne maken zij het met een nadere toevoeging van hun kant op enkele onderdelen, deels ter precisering, deels ter verheldering.

Ad a. In de memorie van toelichting op het ontwerp is erop gewezen, dat in korte tijd de vraag naar tracés voor buisleidingen in het onderhavige gebied is toegenomen en dat rekening dient te worden gehouden met een aanmerkelijke uitbreiding van het aantal buisleidingen dat in 1972 reeds zal worden gelegd. Het gaat hier om een verwachting. Als van belang zijnde factoren werden in de memorie van toelichting genoemd het industriespreidingsbeleid en, in samenhang daarmee, het zeehavenbeleid, met name voor zover dit is gericht op het tot ontwikkeling brengen van het Westerscheldebekken.

Ad d en e. Onderscheid moet worden gemaakt tussen twee vragen. De eerste is die of oplegging van een gedoogplicht door toepassing van de Belemmeringenwet Privaatrecht ten behoeve van de aanleg van de buisleidingenstraat mogelijk is. Deze vraag wordt ontkennend beantwoord. De reden komt kort weergegeven hierop neer, dat aard en omvang van een werk als de onderhavige buisleidingenstraat, en het gebruik dat van de tot de straat behorende grond wordt gemaakt, uitgaan boven datgene waarvoor het opleggen van een gedoogplicht in het algemeen of een gedoogplicht krachtens deze wet mogelijk moet worden geacht. De uitvoering van aanpassingswerken en de noodzaak van een volledige controle op het gebruik van de grond – doeleinden welke geen van beide met een gedoogplicht zouden kunnen worden bereikt – zijn elk op zich een sequeel van de geringe diepteligging van de buisleidingen.

Deze geringe diepteligging is echter ook op zichzelf een voorname factor, welke oplegging van een gedoogplicht in de weg staat. In dit verband past ook het antwoord op de vraag van de commissie, of de interpretatie en jurisprudentie met betrekking tot het criterium „tenzij de belangen van de rechtshabenden redelijkerwijs onteigening vorderen” in artikel 12 van de Waterstaatswet 1900 geen grotere mogelijkheden biedt voor de toepassing van de Belemmeringenwet Privaatrecht dan in de memorie van toelichting wordt gesteld. Laatstgenoemd artikel biedt de mogelijkheid dat ten behoeve van de aanleg of verbetering van een watergang voor de af- of aanvoer van water, verandering wordt gebracht in de staat van onroerende goederen.

De Kroon heeft zich bij de goedkeuring van een desbetreffend besluit van gedeputeerde staten, dat ingevolge dit artikel aan goedkeuring is onderworpen, meermalen op het standpunt gesteld dat het graven van een dergelijke watergang, ook wanneer daartoe een strook grond van 5 à 10 meter geheel zou moeten worden vergraven, niet inhoudt dat de belangen van de rechtshabenden onteigening vorderen, aangenomen, dat het uit te voeren werk zo goed mogelijk wordt ingepast in de bestaande agrarische structuur. Onder die omstandigheden hebben de belanghebbenden er geen belang bij dat een strook grond, die gelegen is in het gebied dat zij in gebruik hebben, in eigendom overgaat bij de overheid die het werk zal beheren. Het transponeren van deze betrekkelijk ruime interpretatie van de Kroon op het gelijklopende criterium in artikel 1 van de Belemmeringenwet Privaatrecht is niet zonder meer mogelijk. Bij de toetsing aan dit criterium – in het kader van deze wet – gaat het namelijk om werken welke vreemd zijn aan het agrarische gebruik van de grond, in casu het bruikbaar maken van het terrein voor de aanleg van een groot aantal buisleidingen, zodat daarbij ook een geheel andere vraag aan de orde is, te weten of de aanwezigheid van die werken, en de

daarmee verbonden consequenties, in overeenstemming valt te brengen met de voortzetting van het agrarisch gebruik van de grond door de rechthebbenden. De interpretatie van artikel 12 van de Waterstaatswet 1900 biedt voor de beantwoording van die vraag geen aanknopingspunt.

De tweede vraag betreft de noodzaak om tot eigendomsverwerving over te gaan. Deze vraag loopt niet geheel parallel met de eerste vraag. Het feit immers, dat de publiekrechtelijke weg van de oplegging van een gedoogplicht met toepassing van de Belemmeringenwet Privaatrecht niet kan worden gevolgd, betekent niet van zelf, dat ook de privaatrechtelijke oplossing alleen zou kunnen zijn gelegen in eigendomsverwerving en met name het vestigen van een zakelijk recht niet meer in aanmerking zou kunnen komen. De afwijzing van de vestiging van zakelijke rechten berust intussen deels op overwegingen van overeenkomstige aard, te weten de noodzaak van aanpassingswerken en van een volledige controle op het gebruik van de grond in het belang van de veiligheid van de leidingen. Reeds voor de uitoefening van de voor deze doeleinden noodzakelijke bevoegdheden vormt, zoals in de memorie van toelichting reeds is opgemerkt, een zakelijk recht een onvoldoende soliede grondslag. Daarbij komt nog de noodzaak tot het bezitten, in het kader van de uitoefening van het toezicht of van het verrichten van herstel- of onderhoudswerkzaamheden, van bevoegdheden om, onder alle omstandigheden en zonder enige formaliteit, de grond te kunnen betreden, daarin te graven, daarop vervoer te doen plaatsvinden enz., kortom het bezitten van een reeks van bevoegdheden die juist typisch is voor gerechtigdheid tot de volle eigendom van de grond.

Zo het al mogelijk zou zijn deze voor een verantwoord beheer van de leidingenstraat essentiële bevoegdheden afdoende in de vorm van „bijkomende bedingen” te formuleren, dan zou het toch, zoals reeds in de memorie van toelichting (blz. 5, linkerkolom) is opgemerkt, uiterst kwetsief zijn of deze bedingen zakelijke werking zou kunnen worden toegekend. Het geheel van bevoegdheden dat de beheerder van de leidingenstraat moet bezitten is zoveel meer omvattend dan de enkele bevoegdheid om leidingen in de grond te doen leggen en te houden, dat het recht van opstal – het enige eventueel in aanmerking komende zakelijk recht – niet als een toereikende grondslag zou mogen worden beschouwd. Vestiging van een zakelijk recht als juridische constructie houdt naar het oordeel van de ondergetekenden zodanige onzekerheden en risico's in om grond als buisleidingenstraat zowel in te richten als ook te gebruiken, dat verwerving van de eigendom de enige verantwoorde methode moet worden geacht.

Na deze algemene opmerkingen omtrent de door de commissie gestelde vragen lijkt het de ondergetekenden van belang ter nadere adstructie van enkele onderdelen van het voorgaande te beschrijven wat nu in feite bij de aanleg van leidingen in de buisleidingenstraat staat te geschieden.

Voor het leggen van één of enkele leidingen is een strook grond nodig van 25 tot 30 m breedte, welke direct grenst aan de al liggende leidingen. In de loop der jaren „verplaatst” zich de strook waarin gewerkt wordt van de ene naar de andere zijde van de leidingenstraat. Door de onderlinge afstanden tussen de leidingen van 1 tot 5 m (dagwijdte) wordt dezelfde vierkante meter grond meerdere malen betrokken bij het leggen van opeenvolgende buisleidingen en dus meerdere malen vergraven en hersteld. Bij zeer zorgvuldig werken en onder gunstige weersomstandigheden gaat van de bouwvoor, dit is de grondlaag die voor een belangrijk deel de bodemvruchtbaarheid bepaald, bij eenmaal verwerken toch altijd 10 à 15 pct. verloren. Onder gemiddelde omstandigheden betekent meerdere malen verwerken dus een belangrijk verlies. Hierbij komt, dat na het leggen van buisleidingen in het algemeen een grondtekort wordt geconstateerd. Dit tekort ontstaat door oxydatie van grondbestanddelen en door structuurverlies welke een dichtere pakking veroorzaakt. Dit tekort wordt aangevuld met grond van elders, waarbij blijkt, dat moeilijk te bepalen is welke hoeveelheden aangevoerd moeten worden, temeer daar overhoogte nodig is vanwege de moeilijk te voorspellen nazakkingen. Meer tekort treedt op naar mate meer grond ver-

zet moet worden, dus naar mate de sleuf breder en dieper is. Bij leidingen die na elkaar gelegd worden en van verschillend formaat zijn betekent een en ander verschillende overhoogten en verschillende nazakkingen. Uit het bovenstaande volgt dat verwacht moet worden dat een strook die vol ligt met leidingen een wasbordachtig maaiveld zal hebben. Herstel door egalisatie is zinvol en rendabel als deze strook ten minste 10–15 m breed is, dus veelal na verloop van enige jaren. Het voorgaande betekent dat gedurende enkele jaren landbouwkundig een minder ideale toestand zal kunnen bestaan. Het is echter een taak van de beheerder van de leidingenstraat om het herstel van de circa 30 m brede strook jaarlijks na het leggen van de leidingen zo goed mogelijk te doen uitvoeren. Met name het structuurherstel, vooral ten behoeve van de doorlatendheid en het herstel van de drainage is van groot belang, mede omdat het voor de beheerder een plicht is aan de volgende leidingleggers een goed begaanbaar terrein aan te bieden. Resumerend kan gesteld worden dat het herstel van de structuur en de doorlatendheid ten behoeve van de leidingleggers van eminent belang is. De hieraan te stellen eisen gaan de landbouwkundige ontwateringsnormen te boven. Onvermijdelijk is dat de vruchtbaarheid door verlies aan bouwvoor terug loopt en dat tijdelijk egalisatie van het terrein te wensen zal overlaten. Niettemin dient landbouwkundig gebruik, zij het met de hiervoor geschetste beperkingen, als de meest aantrekkelijke exploitatievorm van de bovengrond te worden beschouwd. Dit geldt zowel voor de strook die voorlopig niet gebruikt hoeft te worden voor het leggen van leidingen, als voor de strook waar reeds leidingen liggen, nadat deze strook na enige jaren volledig geëgaliseerd is en van een nieuwe drainage voorzien is, en nadat gebleken is dat deze strook niet regelmatig voor onderhoud van of andere werkzaamheden aan de leidingen overhoop wordt gehaald.

De aanleg van de eerste leidingen maakt reeds volledige uitvoering van een belangrijk deel van de aanpassingswerken noodzakelijk. Dit is een gevolg van het feit dat alvorens de eerste leidingen kunnen worden gelegd op de wijze zoals voor de leidingenstraat wordt voorzien, gevolgen daarvan voor het waterbeheersingssysteem van het doorsneden gebied moeten worden voorkomen. Ten einde deze aanpassingswerken op een verantwoorde technische wijze te realiseren is fasering veelal niet mogelijk. Vanuit financieel oogpunt gezien is fasering ongewenst. Daarom is het verkrijgen van de eigendom van de grond voor de in te richten leidingenstraat reeds voor de aanleg van de eerste leidingen noodzakelijk.

Daarnaast dient de buisleidingenstraat te worden beschouwd als een stuk infrastructuur, dat, wil het aan zijn doel beantwoorden op langere termijn gezien over voldoende reservecapaciteit dient te beschikken. Niettemin zal ook bij de aanleg van deze leidingenstraat van een zekere fasering sprake zijn, omdat van het gedeelte door de Hoekse Waard slechts 100 meter zal worden aangelegd en ingericht. De aansluitende strook van 100 m is gereserveerd voor de eventuele aansluiting van de toekomstige tak vanaf de Maasvlakte, die in studie is bij het provinciaal bestuur van Zuid-Holland.

De vervolgens in het voorlopig verslag in dit verband naar voren gebrachte gedachte te volstaan met een leidingzone in planologische zin, die geleidelijk zal worden opgevuld met diepgelegde leidingen, is reeds in de memorie van toelichting uitvoerig ter sprake gekomen. Daar is reeds betoogd (blz. 3, rechterkolom, laatste alinea, overlopend naar blz. 4), dat in de aan de orde zijnde gebieden, waar door de bevolkingsdichtheid de ruimte reeds intensief wordt gebruikt en waar het aantal te leggen leidingen nu reeds groot is en naar verwachting ook groot zal blijven, de methode van een leidingenstrook tot een voor die gebieden onaanvaardbaar ruimtebeslag zou leiden. De ondergetekenden laten overigens nog daar, of een zodanige strook met de thans beschikbare juridische instrumenten ook inderdaad door de overheid ter beschikking zou kunnen worden gesteld voor het leggen van leidingen indien dit bij de grondeigenaren op bezwaren zou stuiten.

De ondergetekenden menen zich zonder een uitvoerige studie thans niet te kunnen uitspreken over de vraag of men,

met het oog op de aanleg van buisleidingen zal moeten komen tot een nieuwe rechtsfiguur, — zoals in het door de leden van de K.V.P.-fractie geciteerde artikel van prof. Steenbeek wordt gesuggereerd — welke figuur — als zij het goed begrijpen — kenmerken in zich zou moeten dragen deels van een gedoogplicht en deels van onteigening. Daargelaten of een dergelijke tussen-vorm in de praktijk valt te realiseren, zouden zij deze suggestie in het kader van het huidige wetsvoorstel als van voornamelijk academisch belang willen zien.

Reeds bij het oriënterend gesprek van het projectbureau met het Landbouwschap is destijds uitdrukkelijk gesteld, dat de totstandkoming van een buisleidingenstraat, welke is afge-stemd op een zo geconcentreerd mogelijke ligging van buis-leidingen en waarvoor dus o.m. ook aanpassingswerken nodig zijn, de mogelijkheid voor landbouwkundig gebruik van de grond blijvend in aanzienlijke mate zou beperken of deze mo-gelijkheid zelfs zou doen verdwijnen. Uiteraard is niettemin onderzocht of het onder die omstandigheden mogelijk zou zijn om ten behoeve van de buisleidingenstraat een zakelijk recht te vestigen of om eventueel de grondeigenaar of de grondgebruiker de keuze te laten tussen vestiging van een zakelijk recht en eigendomsverwerving. Deze gedachte moest evenwel spoedig worden losgelaten toen duidelijk werd dat op die wijze niet een uit juridisch oogpunt houdbare basis zou kunnen worden verkregen.

Nadat als uitgangspunt was aanvaard dat voor de reali-sering van de buisleidingenstraat de weg van eigendomsver-werving moest worden gevolgd is getracht in overleg met ver-tegenwoordigers van de rechthebbenden tot overeenstemming te komen over basisnormen voor de verschillende schadefac-toren, ten einde daarna in korte tijd de totale schadeloos-stelling voor een groot aantal rechthebbenden individueel te kunnen bepalen. Bovendien werd gehoopt, dat na vaststelling van de basisnormen bedoelde rechthebbenden geen bezwaar zouden hebben tegen vervroegde beschikbaarstelling van de benodigde gronden. Het overleg heeft nog niet tot overeen-stemming geleid; het voornaamste struikelblok was het verschil in inzicht over de basisnormen voor de grondprijs. Toen bleek, dat langs de weg van een op dergelijke normen gebaseerde bepaling van de schadeloosstelling geen resultaat in het ver-schiet lag is vervolgens overgegaan tot individuele benadering van de schadegevallen. Deze methode bestaat hierin, dat aan de rechthebbenden een aanbod wordt gedaan aan de hand van taxaties van onafhankelijke onteigeningsdeskundigen. Wordt hierover geen overeenstemming bereikt dan moet de beslissing worden gelaten aan de rechter in het kader van de gerechte-lijke onteigeningsprocedure, aangespannen nadat de betrokken percelen ter onteigening zijn aangewezen.

Dat de aanleg van de buisleidingenstraat voor zover zij tot minder gunstige doorsnijdingen leidt bezwaren oplevert voor het grondgebruik kan niet worden ontkend. Opgemerkt wordt echter dat deze nadelen, in het algemeen gesproken, minder groot zijn dan bij aanleg van een autosnelweg waarbij minder mogelijkheden aanwezig zijn om verbindingen te maken met afgesneden gronden. Waar mogelijk zal ten behoeve van deze gronden een zakelijk recht van overpad worden gevestigd. Naar alle waarschijnlijkheid zal een beperkte wijze van landbouw-kundig gebruik van de grond in veel gevallen mogelijk zijn. Overigens wordt overeenkomstig het grondbeginsel van het onteigeningsrecht de schade volledig vergoed zodat de grond-gebruikers in financieel opzicht geen nadeel zullen ondervin-den.

Het is de ondergetekenden niet duidelijk geworden wat de leden van de K.V.P.-fractie bedoelen met hun vraag of bij dit wetsontwerp sprake kan zijn van een rechtmatige overheids-daad.

Ook de ondergetekenden zijn zich er van bewust dat de aanleg van een leidingenstraat een zware ingreep betekent in de bestaande agrarische structuur. Combinatie van deze aanleg met een ruilverkaveling zou dan ook aantrekkelijk zijn. Belang-rijke gedeelten van de voorgestelde tracés liggen binnen een ruilverkaveling in voorbereiding t.w. Hoekse Waard-Oost, Wil-lemstad, Oud-Gastel-Oudenbosch en Scheldezoom. Het is om

praktische redenen onmogelijk ook de andere gedeelten van de voorgestelde tracés nog in een ruilverkaveling uit kracht van de wet te betrekken. De ruilverkaveling bij overeenkomst zou een oplossing kunnen betekenen. De medewerking van alle betrokkenen dient echter verkregen te zijn. Van overheids-wege zal in samenwerking met het georganiseerde bedrijfs-leven gaarne medewerking worden verleend aan het tot stand komen van zulke ruilverkavelingsovereenkomsten, eventueel in de vorm van de zgn. eenvoudige kavelruil. Het aankopen van overhoeken en aangrenzende of op korte afstand gelegen per-celen is dan niet nodig en wenselijk. Deze grond kan recht-streeks bij een ruilverkaveling bij overeenkomst worden in-gebracht en vervolgens aan bestaande, doorsneden bedrijven worden toegedeeld. Voor het overige zal bij de grondverwer-ving, evenals dit geschiedt bij grondverwerving voor andere soortgelijke objecten, ernaar worden gestreefd de schade te beperken door waar mogelijk en waar daarvoor de medewer-king kan worden verkregen, ruilingen tot stand te brengen ter verkrijging van betere kavels en ter voorkoming van om-rijschade.

De waarde van de te verwerven gronden zal t.b.v. de minne-lijke aankoop worden bepaald op grond van een taxatie van deskundigen en ingeval van onteigening door de rechtbank.

In dit licht bezien zal het dan ook duidelijk zijn, dat het niet juist zou zijn hier een uitspraak te doen over de basis waarop de waardebepaling van de grond moet geschieden; dit is een aangelegenheid die, aan de hand van de jurispru-dentie in onteigeningszaken, ter beoordeling staat van de des-kundigen c.q. de burgerlijke rechter, die over de onteigening uitspraak doet. Het valt niet te ontkennen, dat de vaststelling van één tracé voor een grote doorgaande leiding enigermate prejudicieert ten aanzien van de vraag waar het tracé voor een buisleidingenstraat zal kunnen komen te liggen. Met dit aspect, waar de V.V.D.-leden terecht op wijzen, zal bij de verdere tracé-bepaling voor individuele leidingen dan ook rekening moeten worden gehouden. De V.V.D.-leden werpen eveneens de vraag op of de Belemmeringenwet Privaatrecht en de onteigeningswet voor gevallen als deze wel een voldoende complementair kader vormen om de belangen van de grond-gebruikers veilig te stellen. Naar aanleiding hiervan merken de ondergetekenden op dat naar de thans bestaande toestand in het algemeen de Belemmeringenwet het kader vormt, waarin deze belangen tegen andere worden afgewogen. Zij wijzen er echter op dat in het onderhavige geval gewichtige planolo-gische belangen in het geding zijn die bij toepassing van de genoemde wet juist onvoldoende tot hun recht zouden komen. De door de ondergetekenden noodzakelijk geachte buisleidin-genstraat geeft dan echter ook aanleiding tot beraad over het ontwerp van een nutswet, waarbij in de Staten-Generaal de vraag of onteigening en niet oplegging van een gedoog-plicht is geboden ruime aandacht krijgt. De ondergetekenden achten het op dit moment niet mogelijk om in het bijzonder voor de geconcentreerde aanleg van buisleidingen in een be-paald tracé algemene criteria te geven voor de vraag wanneer eigendomsverwerving c.q. onteigening noodzakelijk is. Naar hun mening zal het in het algemeen van de feitelijke om-standigheden zoals het aantal leidingen en de daarvoor uit planologisch gezichtspunt beschikbare ruimte afhangen wat het karakter zal moeten zijn van de buisleidingenstraat of -strook, welke voorzieningen daarvoor nodig zijn en welke in-greep dit voor de grondeigenaren en -gebruikers betekent. Naar dit laatste zal moeten worden beoordeeld of een gedoogplicht nog aanvaardbaar is of dat onteigening geboden is of anders-om. Duidelijk is naar hun oordeel evenwel dat de onderhavige buisleidingenstraat, gelet op de eisen die voortvloeien uit de inrichting en de goede exploitatie, geen grensgeval is doch dat de omstandigheden hier duidelijk wijzen in de richting van onteigening. Waar zulks door uitvoering van aanpassings-werken niet onmogelijk gemaakt wordt en de grond niet be-nodigd is voor aanleg of onderhoud van leidingen kan de bovengrond, zij het onder beperkende voorwaarden, voor agrarische exploitatie jaarlijks in gebruik worden gegeven. Cultuurtechnische voorzorgen zijn zowel ten behoeve van de

exploitatie van de leidingenstraat als ten behoeve van het agrarische gebruik van de bovengrond van groot belang.

Door de aanleg van de buisleidingenstraat treedt tengevolge van de doorsnijding van een groot aantal agrarische bedrijven inderdaad bedrijfsverkleining op. Compensatie van de verloren grond is mogelijk indien meerdere agrarische bedrijven volledig worden beëindigd en de vrijkomende grond aan de overige bedrijven wordt toegevoegd hetzij door middel van de eerdergenoemde ruilverkavelingen in voorbereiding, hetzij door ruilverkaveling bij overeenkomst.

Gronden gelegen binnen de leidingenstraat en in eigendom van de beheerder daarvan zullen, zo mogelijk, aan daarvoor in aanmerking komende agrarische grondgebruikers – bij voorkeur de dichtstbijzijnde dus veelal huidige verbruikers – om niet in gebruik worden gegeven. Bij de inrichting van de leidingenstraat wordt rekening gehouden met het bestaande verkavelingspatroon. Uiteraard speelt daarbij de huidige perceels-grootte een belangrijke rol. Zo zal het bijv. onmogelijk zijn op een traject van circa twee kilometer meer dan dertig gebruikspercelen in de leidingenstraat te handhaven.

Daarentegen zal daar waar over grote lengte sprake is van doorsnijding van een bedrijf bij voorkeur de huidige gebruiker in de gelegenheid kunnen worden gesteld de gronden in de leidingenstraat, met inachtneming van de dan geldende bepalingen, te gebruiken, (bijv. in de doorsneden ruilverkaveling Hoekse Waard-Noord). Het kruisen van de leidingenstraat met landmachines tijdens landbouwkundige werkzaamheden, evenals het passeren van de leidingenstraat met vee is, zolang geen sleuf openligt voor het leggen van of het werken aan buisleidingen, mogelijk. Niettemin worden afgesneden perceelsgedeelten zonodig van een vervangende ontsluiting voorzien via nieuw aan te leggen kavelwegen.

Wanneer overhoeken ontstaan zal de waardevermindering alsmede de schade in de inkomenssfeer van de grondgebruiker mede zijn begrepen in de totale schadeloosstelling. In de gevallen, waarin mede-overneming van een overhoek schadebeperkend is, zal overeenkomstig de bestaande praktijk het aanbod ook de overneming van de overhoek behelzen. Bij de te volgen methode van individuele behandeling kan bezwaarlijk gesproken worden van een algemene richtprijs voor de grond. Op grond van het onteigeningsrecht zal de prijs moeten worden betaald die de eigenaar in het vrije commerciële verkeer zou hebben ontvangen, uitgaande van de veronderstelling dat hij zou willen verkopen, dat er een gegadigde is en dat beiden redelijk handelende partijen zijn. Alle in het vrije commerciële verkeer van belang zijnde omstandigheden zullen bij de prijsbepaling in acht moeten worden genomen.

Ingevolge artikel 17 van de onteigeningswet moet de onteenaar trachten hetgeen onteigend moet worden bij minnelijke overeenkomst te verkrijgen. Aangezien het de bedoeling is tot eigendomsverwerving over te gaan, zal de vraag of hierover overeenstemming kan worden bereikt beslissend zijn voor de vraag of tot onteigening moet worden overgegaan.

De invoering van een speciaal zakelijk recht voor de aanleg van volgende buisleidingstraten achten de ondergetekenden op dit ogenblik niet voor beantwoording vatbaar. Zij zal ook aan de hand van de ervaringen die thans worden opgedaan een punt van nader onderzoek kunnen vormen, indien de aanleg van andere leidingenstraten in overweging wordt genomen.

De eerder in deze memorie gegeven uiteenzetting omtrent de gedachtegang van zaken bij de aanleg van leidingen in de buisleidingenstraat zal naar de ondergetekenden vertrouwen de leden van de C.H.U.- en A.R.-fractie een antwoord hebben verschaft op de vraag met betrekking tot de blijvende geschiktheid van het terrein van de straat voor landbouwkundig gebruik in verband met de werkzaamheden in de grond voor de op verschillende tijdstippen aan te leggen leidingen.

De van C.H.U.-zijde gestelde vraag met betrekking tot de bezwaren van doorsnijding van bedrijven is reeds eerder in deze memorie besproken.

Welbewust is voor een minimale gronddekking van 1,00 m boven de buizen gekomen, ten einde de meest dichte bundeling, welke in het bijzonder op planologische gronden wordt

nagestreefd, toch op veiligheidstechnisch verantwoorde wijze tot stand te brengen.

Op 0,80 m onder het maaiveld wordt in de leidingenstraat een samengesteld drainage-systeem aangebracht, dat blijkens de ervaringen in het proefvak nabij Klundert goed functioneert.

Daarnaast worden ten behoeve van de afwatering ter weerszijden van de leidingenstraat de noodzakelijke aanpassingswerken tot stand gebracht, die mede tot doel hebben om ongewenste drukhoogteverschillen van het grondwater aan weerszijden van de leidingenstraat te voorkomen. Ten aanzien van het effect van wortels op de bekleding van de buizen wordt opgemerkt dat het hebben van bomen of struiken niet zal worden toegestaan in de leidingenstraat. Dit is één van de beperkingen verbonden aan het agrarische gebruik van de bovengrond.

De onderlinge afstanden tussen de leidingen worden, zoals in het voorgaande reeds werd uiteengezet, voornamelijk bepaald door de eisen van de veiligheid. Dit geldt met name in het geval dat een leiding dicht naast een bestaande leiding moet worden gelegd. Daardoor zal zelfs met toepassing van moderne graafapparatuur bij een diepere ligging van 1,00 m een grotere onderlinge afstand moeten worden aangehouden. Bij de kruising van de leidingen met wegen en spoorwegen zal een korte afstand kunnen worden aangehouden, doordat bij deze kruisingen, in overleg met de betrokken beheerders, voorzieningen in de vorm van viaducten of tunnels zullen worden getroffen. Het doorpersen van de leidingen op korte afstand van elkaar, zoals gesteld wordt in het voorlopig verslag, zal in het algemeen technisch niet mogelijk, en uit het oogpunt van wegbeheer, ongewenst zijn.

Met de eigenaren van een bestaande leiding, die is aangelegd met gebruikmaking van het recht voortvloeiende uit de oplegging van een gedoogplicht, zal wanneer de grondstrook waarin deze leiding is gelegd binnen de leidingenstraat valt, een regeling moeten worden getroffen. Overwogen wordt in dat geval een regeling te treffen met de leidinglegger inhoudende dat deze afstand doet van zijn rechten, waartegenover hem het recht wordt verleend gebruik te maken van de buisleidingenstraat. De bijdrage in de vorm van een jaarlijks tarief zal voor deze leidingleggers afzonderlijk worden vastgesteld, afhankelijk van de regeling die met hen zal worden getroffen. Het is niet de gewoonte dat op domeingronden zakelijke rechten worden gevestigd. Uiteraard is zulks onmogelijk indien het Rijk daarbij zelf de houder van het zakelijke recht zou zijn. Wat betreft de publicatie van gedoogplichten welke rusten op onroerende goederen kan worden medegedeeld, dat daarvan aantekening wordt gehouden in het Kadaster, indien de desbetreffende beschikking daartoe wordt aangeboden.

Het tracé

De ondergetekenden hebben aan deze memorie van antwoord als bijlage een kaart toegevoegd, welke een beter beeld geeft dan de aanvankelijk door hen overgelegde kaart van de bestaande en de te verwachten infrastructuur in het gebied van de leidingenstraat. De in het voorlopig verslag gemaakte opmerkingen ten aanzien van de tracékeuze gelden in hun algemeenheid ook voor individuele buisleidingen. Een individuele buisleiding geeft een belemmering en een fixatie van de ruimtelijke structuur, welke door een wirwar van leidingen onevenredig wordt vergroot.

Het planologisch overleg over het tracé voor de individuele leiding dient derhalve even zorgvuldig te geschieden als voor elk ander ruimtfixerend element. Individuele leidingen kunnen alleen met grote financiële offers worden verlegd. Bij het bepalen van de tracés van individuele leidingen dient daarmee derhalve rekening te worden gehouden.

Vanzelfsprekend zijn – bij het voorbereiden van het tracé van de buisleidingenstraat – deze overwegingen mede bepalend geweest.

In het algemeen kan voorts worden opgemerkt, dat bij het ontwerpen van de tracés de volgende uitgangspunten zijn gekozen.

a. In het tracé dient een dichte bundeling mogelijk te zijn, d.w.z. een zo efficiënt mogelijke benutting van de gronden dient te worden nagestreefd.

b. Het tracé dient woonkernen en toekomstige uitbreidingen daarvan onverlet te laten. Uit veiligheidsoverwegingen dient de afstand tot (toekomstige) woonconcentraties niet te beperkt te zijn.

c. Het aantal kruisingen met waterkeringen en boezemwateren dient zoveel mogelijk te worden beperkt.

d. Eventuele amovering van bestaande bebouwing dient, waar mogelijk, te worden voorkomen.

e. Waar mogelijk dient aansluiting te worden gezocht bij bestaande ondergrondse buisleidingen en hoogspanningslijnen. Het spreekt vanzelf dat zich bij het ontwerpen van de voorgestelde tracés conflicten tussen de gestelde eisen zouden voordoen. Tegen de gestelde achtergrond heeft een totale belangenafweging plaatsgevonden op provinciaal niveau, waarbij in brede kring overleg is gevoerd. Zo kan bij voorbeeld worden opgemerkt, dat in Zuid-Holland vier alternatieve tracés zijn beoordeeld. Eén van de beschouwde alternatieven heeft daarbij duidelijk de voorkeur gekregen. In Noord-Brabant zijn de voorgestelde tracés op enkele details na volledig onderschreven door de bij het overleg betrokkenen. Op rijksniveau hebben de voorgestelde tracés vervolgens de goedkeuring gekregen van de interdepartementale Planologische Werkcommissie en van de Rijksplanologische Commissie. Uit de gebleken voorkeur voor de gekozen tracés is het vertrouwen geput, dat, vooruitlopend op de definitieve beslissing, de voorbereidingen voor de realisering van de leidingenstraat, die om des tijds wille geen uitstel konden lijden ter hand konden worden genomen.

In de beide richtingen Zeeland en Antwerpen wordt een zodanig aanbod van leidingen verwacht, dat het ontwerpen van twee leidingenstraten gerechtvaardigd is. Wel zijn de ondergetekenden van oordeel, dat het aanbod voor de oostelijke tak wellicht minder zal zijn dan voor de westelijke tak. Om deze redenen zal de oostelijke tak met geringere prioriteit worden behandeld en gefaseerd worden uitgevoerd. Van de geplande 100 m zal voorshands 50 m worden aangelegd en ingericht. Het leidingenaanbod voor het westelijke tracé, Noordhoek-Zeeland, is daarentegen zodanig dat de aanleg en inrichting van die tak terstond volgens de aanvankelijke plannen ter hand zal dienen te worden genomen.

Het alternatieve tracé in Zuid-Holland, weergegeven op de bij het voorlopig verslag gevoegde kaart, is reeds tijdens het vooroverleg in een vroegtijdig stadium op provinciaal niveau onderzocht en verworpen. Ter aanvulling van de in de memorie van toelichting genoemde bezwaren, kan het volgende worden opgemerkt. Langs de oostzijde van de ontworpen rijksweg 19 tussen de Groene Kruisweg en de Oude Maas, ligt het goedgekeurde bestemmingsplan voor woonbebouwing van de gemeente Poortugaal. Tussen dit bestemmingsplan en de rijksweg is daarenboven ruimte gereserveerd voor het tracé van de zogenaamde Deltaspoorlijn. De westelijke punt van de Berenplaat, langs de zuidoever van de Oude Maas, is opgenomen als natuurgebied in het goedgekeurde bestemmingsplan van de gemeente Oud-Beijerland. In oostelijke richting sluit hierop aan het gebied van het aldaar gevestigde drinkwaterbedrijf. Zuidelijk van het Spui ligt het goedgekeurde bestemmingsplan Zoomwijk van de gemeente Nieuw-Beijerland, dat begrensd wordt door de toekomstige rijksweg 19, het Spui en de bestaande bebouwing van Oud-Beijerland. Langs de westzijde van de toekomstige rijksweg 19 liggen de goedgekeurde bestemmingsplannen voor woonbebouwing Boomgaardshoek, Gadering en Zalmplaat, van de gemeente Poortugaal, tussen de Groene Kruisweg en de Oude Maas. Tussen de voorziene woonbebouwing in het eerstgenoemde plan en de ontworpen rijksweg is bovendien ruimte gereserveerd voor een ijsbaan en een groenstrook. Deze groenstrook van opgaand hout dient ter afscherming van de toekomstige woonwijk van lawaai en luchtverontreiniging, afkomstig van het verkeer op rijksweg 19.

Een dergelijke groenstrook is onverenigbaar met de leidingenstraat. Daarnaast zal het weglichaam van de ontworpen

rijksweg 19 een binnenwaterkering moeten vormen in dit gebied van IJsselmonde. Dit betekent onder meer, dat ter plaatse van de toekomstige ongelijkvloerse kruising met de Groene Kruisweg een deeldijk zal moeten worden aangelegd, die circa 300 m westelijk van de genoemde kruising de Groene Kruisweg kruist. Bovendien zal met de geplande aansluiting op rijksweg 19 van de zuidelijk in dit gebied ontworpen verbindingsweg tussen Hoogvliet, Poortugaal en Rhoon rekening moeten worden gehouden. Deze aansluiting zal in vorm van een z.g. half-klaverblad worden uitgevoerd. Door de met deze aansluiting verband houdende werken zou het tracé van de leidingenstraat tot in de geplande woonwijken moet worden gelegd. Uit het voorgaande volgt dat een tracé van een leidingenstraat tussen Pernis en de Oude Maas zowel oostelijk als ook westelijk langs de toekomstige rijksweg 19 in conflict zou komen met bestaande goedgekeurde plannen ten gevolge van de beschreven noodzakelijke uitbuigingen van de rijksweg af. Bovendien zou, uit veiligheidsoverwegingen overal een afstand van minstens 60 m tot de rijksweg, die immers tevens binnenwaterkering zal zijn, in acht moeten worden genomen. Ten slotte zou, evenals bij de kruising met de Groene Kruisweg, ter plaatse van de noordoever van de Oude Maas een ruime afstand moeten worden genomen tot rijksweg 19. Deze afstand houdt enerzijds verband met de uit oogpunt van veiligheid aan te houden afstand tussen zinkers in de rivier en de ontworpen verkeerstunnel in rijksweg 19 en anderzijds met de aanpassingswerken voor de beide projecten aan de hoofdwaterkering langs de Oude Maas. Deze verschuiving naar het westen zal nog worden geproforceerd ter vermijding van de doorsnijding van een aanwezig complex van volkstuinten, waarvoor bovendien een goedgekeurde uitbreiding is voorzien. Met deze verschuiving van een zinkerstrook in de Oude Maas in westelijke richting ten opzichte van de geprojecteerde verkeerstunnel wordt de landingsplaats op de zuidoever van de Oude Maas nagenoeg gelegd in de toekomstige monding van het te verleggen Spui.

De oostelijke punt van Putten is op dit moment nog niet aan te geven hoe de aansluiting van de op het rijkswegenplan voorkomende rijksweg 15 op de toekomstige rijksweg 19 zal worden gerealiseerd, mede omdat het tracé voor de eerstgenoemde rijksweg nog niet is vastgesteld. Vaststaat evenwel, dat ten behoeve van deze kruising voldoende ruimte moet worden gereserveerd in verband met de te overwinnen hoogteverschillen als gevolg van de te bouwen tunnels in Oude Maas en Spui. Overigens dient te worden opgemerkt, dat een tracé als voorgesteld geen verkorting in lengte betekent, als gesuggereerd in het voorlopig verslag. Immers, het mogelijke samengaan met een bij het provinciaal bestuur nog in studie zijnde leidingenstraat vanaf de Maasvlakte, vanaf globaal het Spui tot aan Westmaas, zou over die lengte een verdubbeling van de breedte betekenen, namelijk de breedte als voorzien voor de thans voorgestelde straat benevens die voor de eventuele toekomstige straat met een eigen capaciteit. Daarvoor is ook de verdubbeling gepland in de Hoekse Waard tussen Westmaas en het Hollands Diep. Uit het bovenstaande volgt derhalve, dat globaal dezelfde lengte, c.q. hetzelfde aantal ha benodigd zal zijn, zodat niet van enige winst kan worden gesproken. Op grond van bovenstaande beschouwing, die ook reeds ten tijde van het provinciaal overleg bepalend is geweest, menen de ondergetekenden de opvatting te moeten handhaven, dat het thans in het wetsontwerp voorgestelde tracé in feite de enig mogelijke oplossing biedt. Zoals in het voorafgaande reeds werd opgemerkt, rechtvaardigt het leidingenaanbod twee tracés door Noord-Brabant, weliswaar onder verwijzing naar het eerder vermelde verschil in urgentie en fasering. Zoals in de inleiding van deze memorie van antwoord wordt uiteengezet, werd door het provinciaal bestuur van Noord-Brabant reeds geruime tijd geleden de noodzaak onderkend om tot bundeling van leidingen, in een toen nog zogenoemde energiestraat, te komen. Op provinciaal niveau werd globaal over de thans voorgestelde tracés overleg gevoerd met een brede kring belanghebbende instanties en gemeenten. De naar aanleiding van dit overleg ontworpen tracés werden daarbij in grote lijnen onderschreven. Hier-

aan kan worden toegevoegd, dat de voorgestelde en beoordeelde tracés voor een belangrijk deel waren afgestemd op planologische gegevens, op het leidingenaanbod zoals zich dat voordeed (en nog voort) en daarnaast op de mogelijkheid van bundeling met de bestaande hoogspanningslijnen. Niet in de laatste plaats tenslotte stonden de plannen voor de aan te leggen provinciale afvalwaterleiding, die waren afgestemd op een regionaal ontworpen vuilwaterafvoerproject, model voor de ontworpen tracés. In verband met dit project kunnen worden genoemd de geplande persstations te Klundert, Oudenbosch, Roosendaal en Bergen op Zoom. De mate van overeenstemming ten aanzien van de voorgestelde tracés voor de ontworpen leidingenstraat en de noodzaak om voor enkele leidingen reeds op voorhand tracés aan te wijzen, heeft ertoe geleid, dat in beide takken reeds leidingen zijn gelegd, die zo goed mogelijk zijn aangepast aan de voorgestelde tracés. Het westelijk tracé is voornamelijk gericht op het westelijk Scheldebekken. Aldus vormt het voorgestelde tracégedeelte de relatief kortste verbinding, met andere woorden het relatief geringste beslag op de ruimte. Bovendien vormt dit gedeelte van het tracé daardoor een reël alternatief voor leidingen waarvoor anders een tracé door het Deltagebied zou worden gevraagd, zoals dat het geval was bij Total. Daarnaast is het tracé over grote lengte geprojecteerd evenwijdig aan de bestaande hoogspanningslijnen en aan rijksweg 17. Het tracé is zo goed mogelijk langs rijksweg 17 gelegd, in aanmerking genomen de verdere uitbouw van deze rijksweg met benzinestations, parkeerplaatsen en aansluitingen. Vanaf Roosendaal tot en met Bergen op Zoom is bovendien gebruikgemaakt van de vrijgekomen ruimte, die ontstond door het wegnemen van één van de twee hoogspanningslijnen. Daardoor ontstond de mogelijkheid het bos- en natuurgebied nabij Bergen op Zoom met een minimale aantasting te doorkruisen via de bestaande coupure. Daarmede wordt een verdere aantasting en versnippering van het bosgebied, zoals in het voorlopig verslag wordt verondersteld, voorkomen. Ten aanzien van het voorstel om de beide tracégedeelten samen te voegen tot één oostelijk tracé met een aftakking langs de rijksgrens in de richting Zeeland kan het volgende worden opgemerkt. Het oostelijk tracé met een „Zeeuwse tak” heeft binnen het kleigebied ongeveer dezelfde lengte als het westelijk tracé. Immers, beide tracés lopen vanaf Noordhoek tot de rivier de Mark door kleigronden, terwijl beide tracés nabij Bergen op Zoom opnieuw kleigebied bereiken. De lengte door zandgronden is voor het voorgestelde oostelijke tracé met een „Zeeuwse tak” inderdaad groter dan die van het westelijk tracé, maar dit wordt veroorzaakt door de toename van de lengte van het eerstgenoemde tracé met 5 à 6 km. Indien beide tracégedeelten in Noord-Brabant in het oostelijk tracé zouden worden samengevoegd, zou inderdaad de totale lengte aan leidingenstraat afnemen. Doch daar staat tegenover, dat het voorgestelde oostelijke tracégedeelte met een „Zeeuwse tak” als twee samengevoegde tracés zouden moeten worden gezien met een totale breedte gelijk aan de som van de breedtes van de in het wetsontwerp voorgestelde twee afzonderlijke tracégedeelten, zodat de totaal benodigde oppervlakte in hectaren uitgedrukt aanzienlijk zou toenemen. Tengevolge van het feit, dat in de leidingenstraat gestreefd wordt naar een continue ondiepe ligging van de leidingen, wordt het verschil in moeilijkheidsgraad tussen het leggen van leidingen in het klei- en in het zandgebied sterk verminderd. De benodigde aanpassingswerken zijn in beide gebieden belangrijk; een kostenverschil is blijkens het inrichtingsplan nauwelijks aanwezig. Dit vindt zijn oorzaak in het feit, dat de zandgronden veelal wat geaccidentieerd zijn, waardoor de schaal van de aanpassingswerken ten behoeve van de waterbeheersing weliswaar kleiner is dan in de kleigebieden, maar het aantal aanpassingswerken neemt toe, terwijl de kosten op hetzelfde niveau liggen. Zowel in het klei- als in het zandgebied moet een zodanig inrichtingsplan worden uitgevoerd, dat voor de leidingleggers een goed ingerichte leidingenbaan ontstaat, terwijl de gevolgen van deze ingreep voor de naastliggende agrarische grondgebruikers door aanpassingswerken zo goed mogelijk worden gecompenseerd. Uit

de ervaringen die tot dusverre zijn opgedaan blijkt, dat van een belangrijk kostenverschil dan geen sprake zal zijn. Het voorgestelde alternatieve tracé doorsnijdt de bos- en natuurgebieden – mede gelet op de breedte van 100 m – nabij Bergen op Zoom op schadelijke en daardoor onaanvaardbare wijze, vooral omdat geen aansluiting kan worden gezocht bij bestaande coupures. Dit geldt bijvoorbeeld voor het landgoed de Mattenburg.

Betreffende de twee voorgestelde detailwijzigingen van het oostelijk gedeelte van het tracé in Noord-Brabant kan het volgende worden opgemerkt. Tussen Noordhoek en Oudenbosch snijdt de leidingstraat door de bestaande verkaveling. De daarbij betrokken bedrijven zullen, zoals eerder geconstateerd, schadeloos worden gesteld. Bovendien wordt bij de inrichting van de leidingenstraat zoveel mogelijk rekening gehouden met het bestaande verkavelingspatroon met het oog op de, eveneens eerdergenoemde, gebruiksmogelijkheden in de toekomst. Daarnaast kan worden vermeld dat dit gebied valt binnen de ruilverkaveling in voorbereiding Oud-Gastel. Tenslotte kan in het algemeen worden opgemerkt dat op meerdere plaatsen in het voorgestelde tracé de verkaveling schuin wordt doorsneden. Wijzigingen van het tracé op deze plaatsen, als voorgesteld voor het gedeelte tussen Noordhoek en Oudenbosch, zou een onnodige verlenging en daarmee een groter beslag op de ruimte betekenen. De voorgestelde verschuiving ten zuiden van Oudenbosch, die bedoeld is om aansluiting te krijgen bij de Rucphense bossen, zou slechts ten dele uitvoerbaar zijn in verband met de bestaande bebouwing van het gehucht Langendijk. Het gevolg daarvan zou zijn dat ter vermijding van genoemde woonbebouwing de bestaande verkaveling, die nu globaal wordt gevolgd, schuin zou moeten worden doorsneden. Evenwel zijn de ondergetekenden van mening dat bij de gedetailleerde uitwerking van het tracé ten behoeve van de tweede tervisielegging, nader zal kunnen worden beoordeeld in hoeverre aan de suggesties tegemoet kan worden gekomen. Ten aanzien van de nauwere aansluiting aan rijksweg 17 van het westelijke tracégedeelte werden reeds enkele opmerkingen in het voorgaande gemaakt. Ter aanvulling daarvan wordt erop gewezen dat deze aansluiting zo goed mogelijk is gerealiseerd met inachtneming van bestaande bebouwing en van de eisen van de gemeente Roosendaal ten aanzien van het tracé op haar grondgebied.

De breedte van het tracé van het westelijk gedeelte van de leidingenstraat in Noord-Brabant ter hoogte van het landgoed „Groot Molenbeek”, waarnaar wordt gevraagd in het verslag, bedraagt 150 m en niet 200 meter zoals blijkbaar wordt verondersteld. De grotere breedte dan elders in dit tracégedeelte is technisch onvermijdelijk tengevolge van de uiterst slechte bodemgesteldheid.

Zoals in het voorgaande werd uiteengezet zou het voorgestelde oostelijke tracégedeelte met een „Zeeuwse tak” als twee samengevoegde tracés moeten worden gezien met een totale breedte gelijk aan de som van de breedtes van de voorgestelde twee afzonderlijke tracégedeelten.

Een verdergaande ontwikkeling van het vervoer per buisleiding dan thans wordt verwacht tussen de bij deze leidingenstraat betrokken haven- en industriegebieden zou ertoe leiden dat moet worden voorzien in een grotere capaciteit dan de straat thans biedt. De vraag in hoeverre dat zou moeten worden gerealiseerd door verbreding van de onderhavige leidingenstraat of door het zoeken van een nieuw tracé, zal naar de mening van de ondergetekenden eerst in de toekomst in het licht van de dan bestaande omstandigheden kunnen worden beoordeeld.

De gevolgde procedure

Met betrekking tot het bezwaar van de P.v.d.A.-leden die gewag hebben gemaakt van de verontrusting van de gemeente Westmaas dat de Wet op de Ruimtelijke Ordening zou zijn omzeild, dient te worden vooropgesteld dat het bij deze buisleidingenstraat niet enkel gaat om de vaststelling van het tracé maar ook om de eigendomsverwerving van de daarvoor nodige

gronden. Om dit laatste te kunnen bereiken is een nutswet vereist.

Aangezien de hoofdlijnen van het tracé van de buisleidingenstraat deel uitmaken van het plan van dat werk – en moesten zijn aangegeven op de kaarten die ingevolge artikel 5 e.v. van de onteigeningswet vóór indiening van deze nutswet moesten worden ter visie gelegd – diende op zeer korte termijn een tracé te worden vastgesteld. Het volgen van de procedure van de Wet op de Ruimtelijke Ordening zou daarvoor te tijdrovend zijn geweest. Dit zou immers hebben betekend, dat alle betrokken gemeenten – een twintigtal – hun bestemmingsplan zouden hebben moeten aanpassen aan het tracé. Voor zover zij daartoe niet vrijwillig zouden hebben meegewerkt, zouden de betrokken colleges van gedeputeerde staten bereid moeten zijn gevonden tot het verstrekken aan die gemeenten van aanwijzingen, welke aanwijzingen echter zouden moeten berusten op de desbetreffende streekplannen. De geldende streekplannen voorzien evenwel niet in deze buisleidingenstraat en hadden dus eerst moeten zijn herzien. Enkel het Streekplan West-Brabant voorziet in de bevoegdheid voor gedeputeerde staten tot uitwerking van het streekplan ten behoeve van een buisleidingenstraat.

Overigens moet erop worden gewezen dat de wettelijke voorbereidingsprocedure, welke ingevolge de artikelen 5 e.v. van de onteigeningswet voor de indiening van de nutswet moet zijn gevolgd, weliswaar minder uitgebreid is dan die van de Wet op de Ruimtelijke Ordening maar dat deze overigens geheel strekt tot het waarborgen van alle belangen die bij het plan van het werk en de ter uitvoering daarvan noodzakelijke onteigening zijn betrokken.

De door de C.P.N.-fractie gestelde vraag of in volgende gevallen wél de procedures van de Wet op de Ruimtelijke Ordening toegepast zullen worden, laat zich thans nog niet in algemene zin beantwoorden. De eventueel in de toekomst te volgen procedures zullen sterk afhangen van de bijzondere aspecten van ieder afzonderlijk project en van de omstandigheden, waaronder dit tot uitvoering moet komen.

Leden van de D'66-fractie wijzen erop dat volgens de thans gevolgde procedure de leidingenstraat ter beoordeling aan het parlement is voorgelegd, nadat voorafgaand overleg tussen Regering en provinciale en gemeentelijke overheden heeft plaatsgevonden, de plannen ter visie zijn gelegd – met veel aandacht in de pers – en bezwaren ingediend konden worden. Deze leden menen dat een vergelijkbare procedure toegepast dient te worden bij alle projecten, die van zwaarwegende betekenis zijn voor het regeringsbeleid inzake de ruimtelijke ordening (de zgn. „nationale bestemmingen”). Zij vragen wanneer de Regering gevolg zal geven aan het advies van de Raad van advies voor de ruimtelijke ordening over de nationale bestemmingen. De Regering heeft dit advies thans in studie. Zoals de Minister-President reeds bij de algemene politieke beschouwingen in de Tweede Kamer heeft medegedeeld, zal de Regering binnen enkele maanden een nota aan de Kamer uitbrengen over de openbaarheid bij de voorbereiding van het ruimtelijke beleid. In deze nota zal worden ingegaan op de drie adviezen, die de Raad van advies voor de ruimtelijke ordening in 1970 over de openbaarheid en de inspraak heeft uitgebracht, o.m. in het verband van de nationale bestemmingen.

De uitvoering van de buisleidingenstraat

Door verschillende leden van de commissie wordt de hoedanigheid van het onderhoud van de bovengrond van de leidingenstraat in twijfel getrokken, omdat de financieel-economische prikkel daarvoor zou zijn weggevallen. In dit opzicht kunnen de ondergetekenden opmerken dat de beheerder van de leidingenstraat het als een eerste taak zal zien alle zorg te besteden aan de inrichting en het onderhoud daarvan. Ten einde aan zijn bestemming te kunnen beantwoorden dient de leidingenstraat begaanbaar en bewerkbaar te zijn. Dit betekent dat zowel aan de ontwatering van de leidingenstraat als aan de structuur van de grond in die straat hoge eisen zullen worden gesteld. Ten behoeve van de ontwatering zal

boven het niveau van de buisleidingen een intensief samengesteld drainagesysteem worden aangebracht. De daarvoor aan te houden normen zijn zwaarder dan in de landbouw gebruikelijk. Bij het leggen van een leiding wordt dit drainagesysteem weliswaar doorbroken, maar om een volgende leidinglegger een goed begaanbare aansluitende strook te kunnen bieden zal een snel herstel van dit systeem een dwingende eis zijn. Bovendien is voor de goede werking daarvan een snelle afvoer van het water noodzakelijk. Daartoe zal de structuur van de grond die bij de aanleg van een leiding veelal is vastgereden en daardoor weinig doorlatend is, door woelen of spitten moeten worden hersteld. De genoemde maatregelen zijn voor een goede exploitatie van de leidingenstraat van een zodanig groot belang, dat de beheerder de uitvoering daarvan in eigen hand zal houden. Bovendien zullen deze werkzaamheden direct na het leggen van een leiding moeten worden uitgevoerd. De gestelde eisen zijn zodanig zwaar dat landbouw onder deze omstandigheden mogelijk is. In dit opzicht wijzen de ondergetekenden op de ervaringen opgedaan in het proefvak nabij Klundert. Reeds in het oogstjaar 1971 is daar de grond in de leidingenstraat, met uitzondering van een strook ten behoeve van de aanleg van een leiding, landbouwkundig geëxploiteerd. Zoals in het voorgaande is betoogd is de meest geëigende methode van onderhoud van de leidingenstraat een agrarisch gebruik. De gedeelten van de straat, die tengevolge van ophogingen e.d. niet voor een dergelijke exploitatie in aanmerking komen, worden met gras ingezaaid en op dezelfde wijze onderhouden als bij waterkeringen gebruikelijk is, dat wil zeggen door beweiding of door hooiwinning.

Reeds eerder werd opgemerkt dat onderhandelingen over de aankoop van gronden zijn begonnen. In een aantal gevallen zowel in Zuid-Holland als in Noord-Brabant is daarbij overeenstemming bereikt over aankoop of terbeschikkingstelling van percelen of perceelsgedeelten.

De kwestie van de huizen aan de Rijdsdijk te Rotterdam die ten behoeve van de leidingenstraat zouden moeten worden afgebroken is aanleiding geweest het voorgestelde tracé ter plaatse in detail nader te onderzoeken. Dit heeft ertoe geleid dat mogelijkheden zijn gevonden om voor een belangrijk deel aan de naar voren gebrachte bezwaren tegemoet te komen. Een en ander zal bij de tweede tervisielegging aan de orde kunnen komen.

Het recht van huurders van te onteigenen woningen op een vergoeding is geregeld in artikel 42 van de Onteigeningswet. Huurders van aangekochte woningen die vrijwillig de woning verlaten ontvangen volgens een speciale regeling een vergoeding, die in vele gevallen en in het bijzonder voor de sociaal zwakkeren gunstiger is dan de regeling volgens genoemd artikel.

Betreffende de vraag van de V.V.D.-leden inzake de bestaande landbouwwegen kan worden opgemerkt dat deze wegen zoveel mogelijk in stand worden gehouden. Waar dit op moeilijkheden bij de inrichting van de leidingenstraat zou stuiten, worden vervangende ontsluitingen tot stand gebracht.

Met de waterschappen is uitvoerig overleg gevoerd en overeenstemming bereikt inzake de aanpassing van de waterhuishouding in het betrokken gebied. Daarnaast zijn er worden de nodige vergunningsaanvragen bij deze waterschappen ingediend, die naar aanleiding daarvan hun eisen kunnen vastleggen in de voorwaarden van de te verlenen vergunning.

Het beheer van de buisleidingenstraat

Het is inderdaad juist dat de kosten van de leidingenstraat voor rekening van de gebruikers komen. Dit betreft niet alleen de kapitaalslasten maar uiteraard ook de exploitatie- en eventuele andere lasten.

Bij het vaststellen van de uitgangspunten op grond waarvan de jaarlijks te betalen tarieven naar rato van de in beslag genomen ruimte door de gebruikers van de straat zullen moeten worden betaald, zal een voldoende veiligheidsmarge worden ingebouwd. Er wordt hierbij uitgegaan van een termijn van vollopen van twintig jaar en een afschrijvingstermijn van

dertig jaar. De financiële lasten die voortvloeien uit de schade-loosstelling van diegenen die bij de leidingenstraat zijn betrokken, worden uiteindelijk eveneens gedragen door de gebruikers daarvan.

Indien de leidingenstraat niet op basis van eigendomsverwerving zou moeten worden gerealiseerd, vervalt in wezen de mogelijkheid tot dichte bundeling en daarmee de noodzaak van aanpassings- en inrichtingswerken. In dat geval zal er van een buisleidingenstraat, welke als een infrastructureel werk moet worden beheerd en geëxploiteerd geen sprake zijn.

De financiële gevolgen voor een eigenaar van een bestaande leiding die met een leiding in de leidingenstraat komt te liggen, zullen in overleg met de beheerder van de leidingenstraat moeten worden geregeld, waarbij de bestaande rechten in acht zullen moeten worden genomen. Indien mocht worden besloten tot oprichting van een beheerslichaam in de vorm van een naamloze vennootschap, ligt het in de bedoeling dat een aantal commissarissen wordt aangewezen door de bij de leidingenstraat betrokken ministers, één commissaris door de gezamenlijke betrokken leidingleggers en één door de betrokken provinciale besturen gezamenlijk. Het ligt niet in de bedoeling dat in de voorziene adviescommissie vertegenwoordigers van de agrarische grondgebruikers en de waterschappen zullen worden opgenomen.

De Minister van Verkeer en Waterstaat,

W. DREES.

*De Minister van Volkshuisvesting en
Ruimtelijke Ordening,*

UDINK.

BUISLEIDINGENSTRAAT PERNIS-KLUNDERT BELGIE / ZEELAND

SCHAAL 1:100.000

